

ՀԱՅ ԳՐԶՈՒՀԻՆԵՐ ԺԷ. ԴԱՐՈՒՆ

ԺԷ. դարը, խաղաղութեան տարիներուն, եղաւ մշակութային եռուն գործունէութեան շրջան մը հայութեան համար: Այդ գնահատելի գործունէութեան իրենց շօշափելի բաժինը բերին ման հայ գրչուհիները: Հայրենասէր այդ գործիչներուն յիշատակին մուկրուած է այս յօդուածը: Աւելի քան երկու տասնեակ գրչուհիներ, ընդհանրապէս կուսաստաններու մէջ, օրինակած են բազմաթիւ ձեռագիրներ, որոնց կարելի էր մէկ մասը հասած է մեզի: Կը ներկայացնենք ժամանակագրական կարգով:

Ա.- Գոհար, դուստր Կիրակոս վարպետի եւ Մրաբի, 1630ին, Ալըմդանց գիւղին մէջ օրինակած է մէկ Կանոնագիրք.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 837: Յիշատակարանք ԺԷ. դարի, Բ. Հատոր, քիւ 549:

Բ.- Մարինոս, դուստր Յոհանէսի եւ Յուդիտայի, 1637-1650. օրինակած է,

1.- Ժողովածու, 1637ին, իր եղբոր՝ Յովհաննէս արքայի պատուէրով.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 2017: Ա. Գ. Արքաւանեան, Յովհ. Իմաստասերի Մատենագրութիւնը, 1956, Երեւան, էջ 236:

2.- Հարանց Վարք, 1650ին, «ի գեղ Աղընջու, ի դուռն Ա. Աստուածածնի, ի գումարս կուսան կանանց», իր եղբոր՝ Յովհաննէս րարունիին համար.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 684: Յիշտ. ԺԷ. դարի, Գ., քիւ 616:

Գ.- Մարգարիտ Գրչուհի, 1640-1676, դուստր Կիրակոս քահանայի եւ Թուրվանդի, Շենհէր եւ Շոռոք գիւղերուն մէջ օրինակած է:

1.- Աւետարան, 1640ին, Շենհէր գիւղին մէջ.- Զեռ. Ե. Քիւրտեանի, Բանքեր Մատենադարանի, քիւ 10, էջ 422:

2.- Յայսմատուրք, 1644ին, Շենհէր.- Յիշտ. ԺԷ. դարի, Գ. Հատոր, քիւ 252:

3.- Աւետարան, 1647ին, Շոռոք գիւղ: Ստացող՝ Սահակ Եպս.- Յիշտ. ԺԷ. դարի, Գ. քիւ 434:

4.- Նարեկ, 1648ին: Շոռոք: Ստացող՝ Սահակ Եպս.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 5921: Յիշտ. ԺԷ. դարի, Գ. քիւ 488:

5.- Հարցմանց Գիրք Գրիգորի Տաթեւացոյ, 1653ին, Շոռոք: Ստացող՝ Ղազար Քհն. եւ Արիստակէս Վրդ.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 800: Յիշտ. ԺԷ. դարի, Գ. քիւ 848:

6.- Գիր Հաւատոյ, Ն. Շնորհալույ, 1669ին.- Կարինեան, Տուցակ, քիւ 1722դ:

7.- Աւետարան, Բուրգի, 1676ին.- Ե. Կ. Ճանկեան, Հնութիւնք Ակնայ, Թիֆլիս, 1895, էջ 90-91:

Դ.- Գայիանէ, աշակերտ տէր Առաքելի, 1641ին. Աւետարանաց գեղարդադրին մէջ օրինակած է Մաշտոց մը, պր. Զանուֆի պատուէրով.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 2404: Վագգէն Յակոբեան, Յիշտ. ԺԷ. դարի, Գ. Հատոր, քիւ 21:

Ե.- Մարիամ, 1647ին, օրինակած է Խանածախ գիւղին մէջ, մէկ Յիսուս Որդի: Ստացող՝ Մարկոս Եպս.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 4281: Յիշտ. ԺԷ. դարի, 1984, Երեւան, Գ. Հատոր, քիւ 421:

Զ.- Ներսիսէ, դուստր Խաչատուրի եւ Թումանի. օրինակած է,

1.- Շարակնոց, 1647ին.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 5099: Յիշտ. ԺԷ. դարի, Գ. քիւ 422: Դիւլ.- Նոյն գիրքը եւ յիշատակարանը, քուականի սխալով, դրուած է 251 քիւիւն տակ, իբրեւ քիւ 6333 Շարակնոց:

2.- Զարոգգիրք, 1659ին, Շենհէր

Անապատին մէջ, իր հարազատ եղբոր Մեսրոպ Վարդապետի խնդրանքով.- Զեռ. Նոր Զուլայի, քիւ 464: Յիշտ. Ժէ. դարի, Գ. քիւ 1298:

3.- Մեկնութիւն Դուկասու՝ Իգնատիոս Վարդապետի.- Կարինեան Ցուցակ, քիւ 1295:

Է.- Վառվառէ կոյս, 1647-1684, դուստր Աստուածատուրի: Իր գրչէն ծանօթ են,

1.- Յիշատակարան Աւետարանի, գրուած 1647ին.- Յիշտ. Ժէ. դարի, Գ. քիւ 417:

2.- Ժամագիրք, օրինակուած 1655ին.- Բագմավէյ, 1948, էջ 46:

3.- Զարոգագիրք Գր. Տաթեւացոյ, բոլորգիր, արտագրուած 1684ին, փոքր Սիւնիքի կուսանաց վանքին մէջ, յանձնարարութեամբ իշխանագուն Դովեան Տ. Պետրոս Վարդապետի.- Կար. Ցուցակ, քիւ 2062: Արարատ, 1888, էջ 484:

4.- Աւետարան, ընդօրինակուած 1684ին, նոյն տեղ, Պետրոս Վրդ. Դովեանի պատուէրով.- Լեռ, Հայոց Պատմութիւն, Գ. Հատոր, Երեւան, 1946, էջ 511-512:

Ը.- Սառա գրիչ Դաշտեցի, դուստր Գեորգի եւ Գօգայի, աշակերտ՝ նգնաւոր տէր Մարտիրոսի. 1648-1670, օրինակած է,

1.- Ժողովածուի մը մէկ մասը - Նարեկ - 1648ին, Երուսաղէմի մէջ.- Զեռ. Նոր Զուլայի, Ցուցակ Բ. Հատոր, քիւ 120:

2.- Հարանց Վարք, 1669ին, ի Նոր Զուլայ, «ի վանս կանանց մեմաստանի, ի դուռն սուրբ Կատարինի», Ս.Յ. քիւ 1861 Ոսկեփորիկին յիշատակարանին համաձայն (էջ 923-925):

3.- Զարոգագիրք 2. 1670ին, հաւանաբար Նոր Զուլայի մէջ.- Զեռ. Ս. Յ. քիւ 2147:

4.- Ճառընտիր, 1671ին, Նոր Զուլայ, «ընդ հովանեաւ կուսակրոն վանիցս

սուրբ ամենիմաստ Կատարինէ»։ Մաղկող՝ Խերապետ։ Ստացող՝ Գրիշը.- Զեռ. Նոր Զուլայի, քիւ 222:

Թ.- Կատարինէ գրիչ, աշակերտ Մարիամ կոյսի եւ Աստուածատուր քահանայի. 1650ին օրինակած է Աւետարան մը, ի Թաղավարդ։ Մաղկող՝ Գայանէ։ Ստացող՝ տէր Սարգիս.- Յիշտ. Ժէ. դարի, Գ. քիւ 958:

Ժ.- Մարինոս, դուստր Խաչատուրի (Խաչիկ) եւ Թումանի, 1650-1656ին օրինակած է,

1.- Յիսուս Որդի, 1650ին, «ի քնակութեան Շենհէրու յանապատին».- Զեռ. Երեւանի, քիւ 8597: Յիշտ. Ժէ. դարի, Գ. քիւ 634:

2.- Զարոգագիրք Գրիգորի Տաթեւացոյ, 1656ին.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 4043: Յիշտ. Ժէ. դարի, Գ. քիւ 1084:

ԺԱ.- Մարիամ Կոյս, դուստր Մարգարի եւ Անքառամի, 1651ին, Շենհէր մեմաստանին մէջ օրինակած է մէկ Ոսկեփորիկ՝ Գրիգորի Տաթեւացոյ.- Կար. քիւ 1594, էջ 177: Հանդ. Ամս. 1891, էջ 265-6, ծմբ.:

ԺԲ.- Հովսիսիմէ գրիչ, 1651-1653, օրինակած է,

1.- Աղօթագիրք - Ժամագիրք - Տօնացոյց, 1651ին, «ընդ հովանեաւ Ստաթէի», Նդիսաթէի համար.- Զեռ. Ս. Յ. քիւ 1706:

2.- Ժողովածու (Մեկն. Ժամագրքի՝ Խ. Անճեւացոյ), 1653ին, Հալիճորի Անապատին մէջ։ Պատուիրատու տէր Մելիքսէդ.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 1327: Յիշտ. Ժէ. դարի, Գ. քիւ 849:

ԺԳ.- Յուստիանէ կոյս, դուստր Աւագի եւ Վարդիաթուրի, 1650ին օրինակած է մէկ Ժամագիրք - Սաղմոսարան - Տօնացոյց.- Զեռ. Երեւանի, քիւ 4930: Յիշտ. Ժէ. դարի, Գ. քիւ 855:

ԺԴ.- Եղիսաթէ գրիչ, 1654-1658:

Մնողքը Շաղոշաթ եւ Գայիանէ:
Օրինակած է,

1.- Աղօթամատոյց , 1654ին,
Սաղիան գիւղին մէջ, եղիա վարդապետի
համար.- Ձեռ. Ս.Յ. թիւ 2417: Յիշտ. Ժէ.
դարի, Գ. թիւ 954:

2.- Ժողովածու (Տօնացոյց-Տումար),
1658ին, «ընդ հովանեաւ Ըստաթէի».-
Սիոն, 1974, էջ 369: Յիշտ. Ժէ. դարի Գ.
թիւ 1286:

ԺԵ.- Վարդենի գրիչ , 1657ին
օրինակած է քաղաքագրով մէկ
Ժողովածու.- Ձեռ. Երեւանի, թիւ 1927:
Յիշտ. Ժէ. դարի, Գ. թիւ 1154:

ԺԶ.- Շուշան Նորաշինկեցի ,
1664-1666: Մնողքը Բաշխի եւ Խուրմի,
եղբայրը Արիստակէս վարդապետ: Շոռոթ
գիւղին մէջ օրինակած է,

1.- Պատմագիրք , եղիշէ,
Խորենացի, եւայլն, 1664ին, երբ 43
տարեկան էր.- Սիսական, էջ 354:

2.- Մեկն. Առակաց Սողոմոնի ,
1666ին, իր եղբօր Արիստակէս
վարդապետի խնդրանքով.- Երնջակ, էջ
282-284:

ԺԷ.- Սոփիա (Մարիամ) գրիչ ,
հոգեւոր դուստր Դլաթեցի Արիստակէս
վարդապետի, որուն համար 1671ին,
Շոռոթ գիւղաֆաղափին մէջ օրինակած է,

1.- Պատմութիւն Մ. Խորենացոյ.-
Ծուցակ Ձեռ. Արմաշի, 1962, թիւ 185:

2.- Պատմութիւն. եղիշէի.- Նոյն,
անդ:

ԺԸ.- Էրինէ քոյր, 1673ին, Շնհերի
վանքին մէջ օրինակած է Ատենի
Ժամագիրք մը.- Բազմավէպ, 1948, էջ
46:

ԺԹ.- Մարիամ գրիչ , սանուհի
Նահապետ վարդապետի, որ ապա եղաւ
Կաթողիկոս Ս. Էջմիածնի (1691-1705),
օրինակած է, 1678ին, Երուսաղէմի մէջ,
ի վայելումն իր կնիքաւոր Տ. Նահապետ
վարդապետի,

1.- Հարանց վարք.- Ձեռ Ս.Յ. թիւ
726 (բ):

2.- Ոսկեփորիկ.- Ձեռ. Ս.Յ. թիւ
792:

Ի.- Խանում Դպիր , 1682ին,
Ակնայ Ս. Գեորգ եկեղեցիին մէջ օրինակած
է Աւետարան մը, տիկին Նուրմելիի
խնդրանքով.- Ճանկեան, Հնութիւնք
Ակնայ, էջ 80:

ԻԱ.- Գոհարինէ կոյս , դուստր
Պետրոսի եւ Հռիփսիմէի, 1687-8ին,
Շոռոթի Անապատին մէջ օրինակած է Գր.
Նարեկացոյ Աղօթագիրքը.- Սիսական,
էջ 353:

ԻԲ.- Սանդուխտ գրիչ, օրինակած
է,

1.- Խորհրդատետր , 1690ին,
Հռիփսիմէի պատուէրով.- Ձեռ. Երեւանի,
թիւ 7802:

2.- Ժողովածոյ - Աղօթագիրք,
Պարգատումար, Աղթարք.- Տես, Էջմիա-
ծին, 1983, Ա. էջ 29:

Ն. ԱՐՔ. ԾՈՎԱԿԱՆ